

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Проаналізовані публікації з використання України європейського досвіду організації та функціонування органів державної влади. Відзначено, що наявні дослідження охоплюють наступні теми: європейський вибір України, правові засади запозичення нею досвіду країн Європейського Союзу, проблема реформи публічної влади у світлі конституційних змін 2004 року.

Ключові слова: історіографія, державна влада, Україна, інтеграція, Європейський Союз, реформа.

Проанализированы публикации об использовании Украиной европейского опыта организации и функционирования органов государственной власти. Отмечено, что имеющиеся исследования охватывают следующие темы: европейский выбор Украины, правовые принципы заимствования ею опыта стран Европейского Союза, проблема реформы публичной власти в свете конституционных изменений 2004 года.

Ключевые слова: историография, государственная власть, Украина, интеграция, Европейский Союз, реформа.

The article deals with the analysis of the publications on the Ukraine application of the European experience in the sphere of state power bodies organization and functioning. It was pointed out that the existing investigations include such topics as: European course of Ukraine, legal basis of the EU countries experience implementation, problems of the state power reforms in the context of the constitutional changes that took place in 2004.

Key words: historiography, state power, Ukraine, integration, European Union, reforms.

Масштабні, динамічні зміни, які відбувалися упродовж останніх дев'ятнадцяти років на території пострадянського простору, і України зокрема, визначили підвищену увагу науковців до проблем, пов'язаних із розвитком інститутів політичної системи та громадянського суспільства. Питання, пов'язані як з управлінням у цілому, так і з організацією державної влади та державним управлінням у Європі, зокрема, також усе частіше стають предметом наукових досліджень, зумовлених неперервним розвитком процесу європейської інтеграції. Їх актуальність та інтенсивність помітно підвищилася в останні роки, насамперед, у зв'язку із розширенням ЄС у травні 2004 року та поширенням інтеграційних процесів на схід.

Надзвичайно важливим питанням сьогодні є аналіз тенденцій європеїзації сфер суспільного життя як прояву закономірності світового розвитку та обґрунтування їх впливу на державне управ-

ління в Україні, виявлення сучасних європейських підходів до вдосконалення системи організації державної влади та державного управління в Україні в процесі здійснення політичної реформи, характеристика змісту державних стратегій європейського вибору України, зумовлених процесом європейської інтеграції. Про значущість даної проблематики свідчить помітна увага до неї науковців, що відображено в поданому аналізі робіт – колективних досліджень, монографій, публікацій у періодичних виданнях.

Окремої уваги заслуговують праці, в яких висвітлено питання становлення та функціонування органів державної влади в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. Проголошення незалежності й перші кроки незалежної України на міжнародній арені сприяли значному підвищенню інтересу науковців до зовнішньополітичної діяльності держави. Необхідність інтеграції Украї-

и в європейську спільноту почали широко обговорювати з початку 1990-х років. У своїх дослідженнях М. Баймуратов та С. Максименко [1], А. Гальчиський та О. Чалий [4], А. Кудряченко [15; 18] обґрунтовано доводять, що європейський вибір нашої держави є природним результатом здобуття Україною незалежності та виходу її як рівноправного суб'єкта на міжнародну арену. Дослідники виходять з позицій необхідності встановлення з європейським співтовариством, за можливістю, найтісніших контактів у політичній, соціальній і культурній сферах.

Важливими є дослідження, які стосуються інтеграції України у такі структури, як Європейський Союз та Рада Європи. В даних роботах визначено важливість участі України в політичних, соціально-економічних, культурних процесах, що відбуваються в цих організаціях, а також звертається увага на ступінь участі нашої держави в загальноєвропейській системі безпеки. Проте водночас акцент робиться на пріоритетності й зростаючому значенні реалізації Україною своїх євроінтеграційних прагнень як умови якнайширшого забезпечення національної безпеки, суверенітету, подальшого економічного і політичного прогресу держави. Серед таких праць слід відзначити доробки В. Касьяна [11], О. Кіндратця [12].

Актуальним та цікавим науковим джерелом є монографія І. Грицяка «Європейське управління: теоретико-методологічні засади» [5] – комплексне дослідження в галузі державного управління в Україні. Тут отримано нові науково обґрунтовані результати про сутність європейського управління та його вплив на державне управління в Україні через застосування європейських підходів. В іншій праці цього автора здійснено аналіз функціонування європейського адміністративного простору та розвитку європейського управління і його впливу на управлінські сфери держав-членів, держав-кандидатів та держав-претендентів, зокрема України; обґрунтовано неминучість європеїзації державного управління в Україні як прояву закономірності світового розвитку, що має певний політичний, економічний, правовий і культурний наслідок; запропоновано в контексті перспективних напрямів реформування державного управління в Україні використання критеріїв, через які досягається вдосконалення форми державного управління [6].

Н. Колісниченко аналізує проблеми європеїзації державної влади та державної служби в Україні через європеїзацію основних принципів державного управління, адаптацію законодавства, переорієнтацію діяльності державних службовців на надання якісних управлінських послуг [14].

Окремо слід відзначити науковий доробок О. Ковальової [13], яка аналізує особливості європейської інтеграційної політики України, політико-правові та процедурні питання вступу до ЄС, визначає стратегії інтеграції та особливості методології оцінки демократичності політичних інститутів держав-кандидатів на вступ до ЄС. З

огляду на окреслену вітчизняну перспективу і європейський інтеграційний курс розглянута практика країн Центрально-Східної Європи щодо досягнення відповідних критеріїв членства в Європейському Союзі видається вельми слушною.

Різноманітні питання теорії і практики європейської інтеграції в контексті певних проявів її впливу на державне управління в Україні досліджують вітчизняні вчені Я. Базилук, М. Білоусов, В. Горбулін, Я. Жаліло, М. Квятковський, І. Бураковський, С. Веселовський, В. Кампо, О. Чалий, М. Пухтинський, В. Шаповал, Т. Шинкаренко, Г. Яворська та ін. Зокрема, поняття «влада», «публічність», «публічна влада», співвідношення понять «державна влада» та «публічна влада» проаналізовано у дослідженні І. Мінаєвої [16]. Особливості формування інститутів державної влади в Україні характеризує В. Олуйко [17].

Проблематику виникнення та запровадження системи стримувань і противаг як механізму організації та функціонування системи державної влади в країнах-членах ЄС та в Україні, основні складові системи стримувань і противаг, що забезпечують взаємозалежність законодавчої, виконавчої та судової гілок влади проаналізовано у праці І. Сало [21].

Закордонному досвідові поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову гілки в системі державного управління на прикладі Великобританії, Франції та Німеччини, аналізу механізмів взаємодії гілок влади залежно від форми правління у країні присвячена робота Н. Желих [10].

Питаннями закордонного досвіду та проблемою дослідження політико-правових основ функціонування і взаємодії органів державної влади цікавиться чимало вчених, зокрема, такі автори як І. Василенко [2] та В. Авер'янов [7]. Науковці розглядають питання, пов'язані з оптимізацією поділу влади в контексті взаємодії інститутів законодавчої, виконавчої та судової влади, базуючись на принципах демократичної, соціальної та правової держави.

Гене́за виникнення ідей поділу влади, їх розвиток та запровадження в політико-правову практику розглядається М. Марченком, О. Лейстом, С. Комаровим та іншими вченими. Принцип поділу влади та реалізацію механізмів стримувань і противаг досліджують такі науковці, як В. Журавський, А. Заєць, Ю. Шемшученко, В. Шаповал.

Останнім часом усе частіше на сторінках українських фахових видань зустрічається проблематика інституту парламентської більшості [20]. Питання формування та функціонування парламентської більшості в європейських країнах, ефективність та стабільність різних типів коаліцій депутатських фракцій висвітлено у працях Ю. Древалю [8; 9].

У працях І. Кураса, Н. Нижник, В. Мельниченка, В. Ребкала, Л. Шкляра йдеться про те, що закріплені Основним Законом механізми реалізації публічної влади не усунули причини інституційних конфліктів між органами законодавчої та виконавчої влади. Ініціювання політичної реформи у 2003 році істотно підсилило інтерес науковців до

основних напрямів модернізації системи владних відносин й підвищення інституційної спроможності державного управління в Україні. Найбільше уваги дослідників, зокрема Є. Соболева [22], М. Розумного [19], Ф. Веніславського [14] приділено наслідкам реалізації конституційних змін, що розпочалися вже з початку 2006 року. Слід наголосити, що саме ця реалізація дає змогу підійти до розгляду здійснених перетворень комплексно, всебічно оцінивши її повноту.

Таким чином, наявні дослідження з теми охоплюють питання європейського вибору України, правових засад запозичення нею досвіду країн Європейського Союзу, здобутків та прорахунків реформи публічної влади у світлі конституційних змін 2004 року та ін. І сьогодні вони потребують подальшого вивчення, враховуючи політичні зміни у нашій державі після президентських виборів початку 2010 року та корекцію її зовнішньополітичного курсу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Баймуратов М. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу: політико-правовий аналіз / М. Баймуратов, С. Максименко // Право України. – 2001. – № 10. – С. 101–104.
2. Василенко І. А. Административно-государственное управление в странах Запада: США, Великобритания, Франция, Германия. – 2-е изд., перераб. и доп. / И. А. Василенко. – К.: Издат. корпорация «Логос», 2000. – 200 с.
3. Веніславський Ф. Проблеми української моделі організації державної влади / Ф. Веніславський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.helsinki.org.ua/index.php?id=1080227064>.
4. Гальчинський А. С. Курс на європейську інтеграцію / А. С. Гальчинський, О. О. Чалий // Політика і час. – 2002. – № 11. – С. 3–10.
5. Грицяк І. А. Європейське управління: теоретико-методологічні засади: Моногр. / І. А. Грицяк. – К.: Вид-во «К. І. С.», 2006. – 398 с.
6. Грицяк І. А. Розвиток європейського управління у контексті впливу на державне управління в Україні / І. А. Грицяк // Державне управління: теорія та практика. Електронне наукове фахове видання. – 2005. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2005-2>.
7. Державне управління в Україні: [навч. посіб]. / [за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. Б. Авер'янова]. – К.: ТОВ «СОМІ», 2009. – 266 с.
8. Древалю Ю. Д. Публічна сфера і держава: деякі методологічні питання / Ю. Д. Древалю // Державне будівництво. Електронне наукове фахове видання. – 2009. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVu/2009-1/doc/1/01.pdf>.
9. Древалю Ю. Формування та функціонування парламентської більшості (досвід європейських країн) / Ю. Древалю // Демократичне врядування. Науковий вісник. – 2009. – Вип. 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2009_3/fail/+Dreval.pdf.
10. Желих Н. М. Закордонний досвід взаємодії гілок державної влади / Н. М. Желих // Державне управління: теорія та практика. Електронне наукове фахове видання. – 2008. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2008-2/doc_pdf/zhelyh.pdf33.
11. Касьян В. І. Зовнішня політика України – важливий фактор розбудови української держави: [навч. посіб]. / В. І. Касьян. – Рівне: РДТУ, 1999. – 177 с.
12. Кіндратець О. Такий далекий і важкий шлях до Європи: Україна і ЄС / О. Кіндратець // Політика і час. – 2004. – № 4. – С. 63–69.
13. Ковальова О. О. Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України / О. О. Ковальова; Ін-т політ. і етнонац. досліджень НАН України. – К., 2003. – 340 с.
14. Колісниченко Н. М. Європейська державна служба між традицією та реформуванням / Н. М. Колісниченко // Державне будівництво. Електронне наукове фахове видання. – 2007. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVu/2007-1/doc/3/02.pdf>.
15. Кудряченко А. І. Геополітичні дилеми сучасної України. / А. І. Кудряченко // Україна дипломатична. – 2006. – Вип. 7. – С. 497–514.
16. Мінаєва І. М. Складові поняття «публічна влада» / І. М. Мінаєва // Державне будівництво. Електронне наукове фахове видання. – 2008. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVu/2008-1/doc/4/10.pdf>.
17. Олуйко В. М. Особливості формування інститутів державної влади / В. М. Олуйко // Університетські наукові записки. – 2006. – № 3-4 (19-20). – С. 345–350.
18. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії: Моногр. / За заг. ред. д. іст. н., проф. А. І. Кудряченка. – К.: НІСД, 2007. – 396 с.
19. Розумний М. Яка політреформа потрібна українцям? / М. Розумний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.varianty.org.ua/Expertyza/2007/Rozumny1.htm>.
20. Романюк А. Україна після виборів – перспективи відповідності демократичним стандартам / А. Романюк // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2007. – № 50 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n50texts/romanyuk.htm>.
21. Сало І. С. Механізми стримувань та противаг у політичних системах країн ЄС та в Україні / І. С. Сало // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 2 (11) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/book/StrPryor/11_2009/10.pdf.
22. Соболев Є. Що змінить політреформа? / Є. Соболев // День. – 2006. – 20 лютого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/41469/>.

РЕЦЕНЗЕНТИ: д.і.н., професор **Г. В. Боряк**; к.і.н., доцент **Є. Г. Сінкевич**